

A Nobel-díj: a világ legismertebb díja

írta Ingmarie Froman, szabadúszó újságíró

Aki szeretne világhíres lenni, annak semmi egyéb dolga nincs, mint elnyerni a Nobel-díjat. Ez a legbiztosabb -még ha nem is a legegyszerűbb- útja a villámgyors hírnévszerzésnek. Az egész világ inná minden szavunkat, és a mi dicsfényünkben sütkérezne. Ráadásul még gazdagok is lennének.

A világ legismertebb díjának ma olyan mágiája van, amelyet még alapítója, Alfred Nobel (1833-1896), svéd feltaláló sem sejtethetett, mikor 1895-ben megírta végrendeletét.

Alfred Nobel talán szörnyülködve nézné azt az izgatottságot és globális médiacirkuszt, amelyet díja mostanában minden összel kelt. Ő ugyanis egy szüntelen dolgozó, visszahúzódó férfi volt, aki adományával mindenekelőtt azokat a teljesítményeket szerette volna díjazni, amelyek "az emberiség legnagyobb hasznára váltak".

Alfred Nobel 1833-ban született Stockholmban. Kilencéves korában családjával az oroszországi Szentpétervárra költözött, ahol feltaláló apja sikeres vállalkozásba kezdett.

A fiúk apjuk nyomdokaiba léptek. Alfred testvérei kitermelték a baku olajforrásokat, és hamarosan egész Európa olajiparát uralták. Alfred pedig a világ legkreatívabb feltalálója és iparmágnása lett.

Az 1860-as években Alfred visszatért Svédországba, ahol folytatta kísérleteit. A kísérletezgetés olykor túl magas árat követelt: Alfred testvére és több más munkatársa 1864-ben életüket veszítették egy stockholmi robbanás következtében. Végül 1866-ban Alfred Nobel feltalált egy robbanóanyagot, amelyiket túlságosan nagy kockázat nélkül is kezelni lehetett. Találmányát dinamitnak nevezte el.

A dinamit híressé és gazdaggá tette, ám Alfred Nobel nem vonult nyugalomba. Svédországban és más országban nagy hatalmat épített ki vállalkozásaiból, és folytatta laboratóriumi kísérleteit. Halálakor, 1896-ban, 355 különböző szabadalom állt a tulajdonában. Többek között sikerült például műselymet előállítania.

Alfred Nobel (1833-1896), a dinamit feltalálója, vagyonát a Nobel-díj finanszírozására áldozta. Adományával elsősorban azokat a teljesítményeket kívánta díjazni, amelyek "az emberiség legnagyobb hasznára váltak". Fotó: www.imagebank.sweden.se, Gösta Florman / Svéd Királyi Könyvtár

“Európa leggazdagabb csavargója”

Alfred Nobel korának jellegzetes és nem is annyira jellegzetes figurája volt egyszemélyben. Hitt a tudományban, és résztvett az 1800-as évek műszaki forradalmában. Internacionalista volt akkor, amikor a nacionalizmus és a patriotizmus virágkorát élte Európában. Saját magát világpolgárnak tekintette. Victor Hugo, francia író, pedig “Európa leggazdagabb csavargójának ne-

A Svéd Intézet kiadványa.
Október 2005 A116UNa

További cikkeket a
www.sweden.se/articles címen talál.

Si.
Svenska institutet

vezte”. Folyékonyan beszélt öt nyelven: svédül, oroszul, franciául, németül és angolul. Szerette az irodalmat, sőt titokban ő maga is írt.

Gyermektelen milliomos

Élete utolsó éveit Alfred Nobel Franciában illetve Olaszországban töltötte, majd 1896. december 10-én egy olasz városban, San Remóban hunyt el. Nobel nőtlen és gyermektelen volt, ezért a távolabbi rokonság arra várt, hogy majd maguk között oszthatják fel az utána hátramaradt vagyont.

De Alfred Nobel mindenki legnagyobb ámulatára egész hagyatékát egy alapítványra hagyományozta. Az alapítvány máig az ő nevét viseli: Nobel Alapítvány. Az adomány az akkori pénzérték szerint körülbelül 32 millió svéd koronát tett ki. Alfred Nobel akarata szerint vagyona kamatait egy évente átadott díj formájában osztják szét olyan személyek között, akik “az emberiség legnagyobb hasznára váltak” a fizika, kémia, orvostudomány, irodalom és a béke területén.

A Nobel-díjat a világon bárki megkaphatja, és ez egy szenzációs gondolat volt az 1800-as évek végén. Nobel rokonsága tiltakozott, és megpróbálta érvényteleníteni a végrendeletet. Am halálának pontosan ötödik évfordulóján, 1901. december 10-én sor került az első Nobel-díj-átadásra Stockholmban és Oslóban. Ugyanis annak idején, mikor Alfred Nobel megírta a végrendeletét Svédország és Norvégia egy uniót alkotott, amelyik 1905-ben felbom-

lott. Ezért döntött úgy Nobel, hogy a békedíj Oslóban, a többi négy díj pedig Stockholmban kerüljön átadásra.

Az első évek gondjai után a Nobel-díjnak gyorsan nőtt a tekintélye. Napjainkban valamennyi díjnyertes nevét októberben, körülbelül két hónappal a december 10-ei díjátadási ceremónia előtt hozzák nyilvánosságra. A fizika és kémia díjazottak a stockholmi svéd Királyi Tudományakadémia, az orvostudományi díjazottat pedig a stockholmi Karolinska Intézet jelöli ki. A Svéd Akadémia az irodalomdíjért felel, a békedíjat pedig a norvég Nobel-bizottság adja át Oslóban. A közgazdasági díj nem "igazi" Nobel-díj, hanem 1968-ban hozta létre a svéd Nemzeti Bank Alfred Nobel emlékére. Ez a többi díjjal egyidőben kerül átadásra.

Globális médiacirkusz

Mialatt egy kiválasztott csoport az októberi kitüntetésének örül, már a következő év díjazottjainak válogatása van folyamatban. Szeptemberben kezdődik el a munka az elkövetkező év lehetséges jelöltjeinek kivételével. Svédországi és külföldi akadémiák és egyetemek valamint korábbi Nobel-díjasok állhatnak elő javaslatokkal. Aki azonban önmagát javasolja, azt diszkvalifikálják. Rendszerint 200-350 jelöltje van valamennyi Nobel-díjnak. A békedíjra jelöltek száma azonban általában 200 alatt van.

A világ médiáiban az októberi kihirdetés nagyobb eseménynek számít a december 10-ei ünnepélynél. A szerkesztőségek szerte a világon alapos bemutatót készítenek a díjazottakról és azok munkáiról.

"Nobel a legnagyobb nevünk –mondja

Roderick MacKinnon kémiai Nobel-díjas meghajol, miután 2003 december 10-én, a díjkiosztási ünnepségen XVI. Károly Gusztáv svéd király kezéből átvette a Nobel-díjat. Fotó: www.imagebank.sweden.se, Henrik Montgomery / Pressens Bild

egy svéd diplomata," akinek több világvárosból van tapasztalata. Napjainkban jelentősen nagyobb népszerűségnek örvend Alfred Nobel és alapítványa, mint 1901-ben. A Nobel Alapítvány honlapjának évente 18 millió látogatója van. A honlapon megtalálható többek között a díjazottak bemutatása és 1901-től kezdődően valamennyi Nobel-előadás is. A világsajtó sorban áll egy-egy ismertté vált díjazottal folytatott interjúért, a BBC brit tévétársaság pedig valamennyi díjnyertessel kekkasztalbeszélgetést vesz fel a decemberi Nobel-hét alatt.

Kapcsolódó linkek:

<http://nobelprize.org> – A Nobel Alapítvány honlapja

A cikk szerzője, Ingmarie Froman, szabadújságíró. Korábban a Svéd Rádió és a Svéd Televízió külföldi tudósítója volt Brüsszelben és Párizsban.

A cikkben közölt véleményekért a szerző saját maga felelős.

Fordította: Blomqvist Tünde

Ezt a cikket a Svéd Intézet adta ki, és a www.sweden.se honlapon is megtalálható. A Svéd Intézet előzetes engedélye nélkül tilos sokszorosítani, közvetíteni, kivetíteni, közölni vagy adásban sugározni. Szöveghasználati engedélyt a webmaster@sweden.se címen lehet kérni. A fényképek és illusztrációk más összefüggésben való használata sohasem megengedett.

A Svéd Intézet (SI) közhasznú társaság, melynek célja, hogy Svédországról külföldön ismereteket terjesszen. Kiadványok széles skáláját jelenteli meg több nyelven, a svéd társadalom különböző területeiről.

Svédországról további tájékoztatást a www.sweden.se honlapon (Svédország hivatalos Internet portálján), valamint az Ön országa svéd nagykövetségén kaphat. Svenska institutet. Box 7434, SE-103 91 Stockholm, Svédország. Iroda: Skeppsbron 2, Stockholm. Telefon: +46 8 453 78 00. E-mail: si@si.se. Honlap: www.si.se és www.swedenbookshop.com.